

HOLLANDALI'YI NE HASTA EDİYOR? *

Çeviren: Araştırma Görevlisi Melek KOÇER

Refah ülkelerinin pek çoğunda bütçe harcamalarının en önemli bölümünü sosyal güvenlik programları oluşturur. Hollanda da buna örnek bir ülkedir. Bu ülkede, sosyal refah programları, bütün yurttaşlar için yaşlılık, sakatlık, dul ve yetim aylığı, çocuk yardımı ve olağanüstü durumlarda yapılan sağlık giderlerini kapsar. Nüfusun büyük çoğunluğu sağlık sigortasından yararlanır. Parasız sağlık hizmeti ve iş kazası tazminatı hakları olan çalışanlara, işsiz kaldıklarında işsizlik yardımı yapılır. Ancak bu refah ülkesinde çalışanlar, bu ileri sosyal güvenlik sistemlerini istismar etmeğe başlamışlardır. Buna dair ilginç bir yazıyı aşağıda sunuyoruz.

Hastalık ve sakatlık güvenlik ağı bir çıkmaz oldu, fakat hükümet Hollandalı'nın iş ahlakını canlandırmaya kararlı.

Azimli, ciddi, vurdumduymaz biraz da kendini beğenmiş- Hollandalı'lar kendilerini böyle tanımlamak istiyorlar: Ülkeleri, inatçı Kalvinci düşünce vasıtasıyla bataklıktan çekip çıkarıldı. Başbakan Ruud Lubbers'in "Ülkemiz hastadır." ifadesinde ortaya koyduğu gibi, bugünlerde ülkeyi yeni kendine-özgü bir imaj tehdit ediyor.

Rakamları görelim: 6 milyonluk iş gücünün, yaklaşık altı da biri - 912.000- beyinsel veya fiziksel olarak çalışamaz durum-

dadır. Bu, Avrupa Toplu-luğun'daki en yüksek yüzdendir. 116.000 kişi geçen sene resmi olarak sakat kalanlar, bir üçüncüsü psikolojik bunalım nedeniyle aylık alanlardır. Bundan başka Hollandalı işçiler yılda ortalama 22 gün hastalık izni kullanırlar. Bu oran, İngiliz ve Amerikalı işçilerin kullandıklarının iki katından fazladır. Refah sistemi, gerçekten o kadar cömertti ki, Hollanda hükümeti neden sonra her 100 işçiden 86'sının aylık, sakatlık, işsizlik veya diğer bir şekilde hükümet yardımı aldığını farkederek uyandı. Avrupa'daki ülkeler arasında en yüksek verginin, bu tip cömertlikler açısından, Hollanda'da ödenmesi de sürpriz sayılmamalıdır.

Kraliçe Beatrix, geçen hafta altın faytonunda, Parlamento'yu ziyaret ederek oturumu kasvetli bir konu ile açtı. "Daha fazla refah yardımından faydalananlar, işlerine geri dönmelidir," diyerek bu şahısları işe geri çağırdı ve "kişisel sorumluluklarını" göstermeleri için uyardı. Bu arada, Lubbers'in orta sol koalisyonu, 1992 ekonomik reform paketi formunda, iş başında bulunmayanların cesaretini kıran ve sakatlık aylıklarını indiren iyileştirici şok bir plan sundu. Reaksiyon şiddetliydi: kamu ulaşımını felç eden ülke genelinde bir grev ve büyük şehirlerde protesto yürüyüşleri yapıldı. Landelijk Wao-bread'in Utrecht'deki

*Margot Hornblower, "What Ails the Dutch? Time, October 28, 1991. (Çeviren, Ar. Gör. Melek Koçer, İ.Ü. Hukuk Fak. İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik A.S.D)

merkez bürosunda, 80.000 sakat için bir lobi oluşturuldu. George Van Beemdelust, anfizemli eski bir uçak teknisyeni, eliyle gırtlığını keser gibi yaparak "Biz mahvolduk" dedi.

Diğer ülkeler, bu arada İsveç, gösterişli refah sistemleri karşısında politik bir gerileme ile karşılaştılar. Şimdi reformlar yapmaya çalışıyorlar. Fakat Hollanda sakatlık programı, kamu politikası ve insan davranışı arasında karşılıklı etkilenme hususunda garip bir vaka metodu ile çalışma sunar. Tek bir kanun, 20 yılda, çalışan bir ulusu tembele, dürrüst kasabalıyı bir sahtekara mı dönüştürdü? Hükümetin Ekonomik ve Sosyal Konseyi üyesi, iktisatçı Dirk Wolfson, "Sistem mi insanları bozdu yoksa insanlar mı sistemi bozdu? Çalışmamayı özendirici bir kanun hazırlayarak, ağır bir ölçüde suistimali davet ettik." diye sorunları ortaya koymuştur. Problem 1967'de programın düzenlenmesiyle başladı. Diğer ülkelerin tersine, Hollanda hükümeti bütün sakatları -sadece iş kazalarını değil- sigortalamaya karar verdi. Sosyal Güvenlik Bakanı, Elske ter Veld, "Birin, kedisi dolayısıyla mı yoksa işi dolayısıyla mı astımı olduğunu ayırd etmek oldukça güçtür" demektedir.

Başvurulma şartlarını genişletmenin ötesinde, program, cömert bir gelir sigortası sağlar: sakat bir işçi, 65 yaşında aylık sistemine geçene kadar son ücretinin % 80'ini almaktadır. Beş yıl öncesine kadar ödemeler % 70'e kadar kesilmekteydi. Eğer bunalımlı işini yürütemiyorsa, gelirleri almaya hak kazanabilirsin. Daha az sinir yıpratıcı ve belki daha az ücretli - iş aramaya gerek yoktur, ilkesi halâ mevcudiyetini sürdürmektedir. Sonuç olarak, sesli makinalardan yorulan fabrika işçileri, lale tarlalarında sessiz bir iş kabul etmeğe nazaran, sakatlıklarını ilerli sürmeyi tercih ederler. İtaatsız çocuklardan rahatsız olan öğretmenler, sekreterlik işleri aramak yerine bu yola başvururlar. Kuyruk soku mu ağrısı - ki medikal olarak tedavisi güçtür - sakatlık iddiası olarak sıklıkla başvuru olan bir sebeptir.

Eğer işçiler, işverenlerce günaha yönlendirilirler, onlar da bu konuda sorumlu olurlar. Sakatlık programı, şirketler için ne oranda bir işten çıkarma sebebidir? Fabrika doktorlarının yardımı ile, birçok istenmeyen ve fazla işçilerin işe uygun olmadıkları ve sakatlık grubuna girdikleri açıklanmıştır. Hollanda Endüstri Federasyonu üyesi, J.A. Dortland, "Sen-

dikalar kadar bizler de suçluyuz. Eğer ben bir idareci olsaydım ve iki kişiyi işten atmam gerekseydi, onları sadece işten atar mıydım yoksa onlara yarın hasta olmalarını mı tavsiye ederdim?" der. Sakatlık aylıkları -işçilerin primlerinden ödendiğinden- işsizlik tazminatlarından çok daha fazla cömerttir ve "Bu, adaletsiz değil, insancıldır." diye ekler.

Birçok Hollandalı'ya göre, sistem, Avrupa Ekonomik Topluluğunda en verimli ülke olan Hollanda'nın sanayi rekabetinin, bir ürünüdür. Geçen ay Parlamento'ya sunulan reformlar yüzünden görevinden ayrılan Piet de Visser'in eski idarecisi, B.F. Goodrich, "İşverenler, genç kuvvetli ve zeki işçiler isterler." ve "Bu sahtekarlık oyununa katılmayanlar, dışarı itilirler." der.

Dünyanın en kalabalık ülkelerinden birinde ki km kareye 442 kişi düşmektedir- çatışmadan kaçınmak, bir yaşam biçimidir. Hollanda'nın Refahı adlı kitabın yazarı sosyolojist, Abram de Swaan'ın belirttiği gibi, işyerinde sıklıkla meydana gelen uyuşmazlıkların sakatlık yardımlarından faydalananların "altın azınlığına (gethosuna)" sokmakla

çözülür. Swaan, "İşverenler, sendikalar ve doktorlar hepsi bu oyunda ortaktırlar" ve "Bu ülke iyi işleyen ve daha iyi işleyebilecek bir ülkedir. Çünkü problemlili kişiler ihtiyatlı bir şekilde ortadan kaldırılmaktadır." diye açıklar. Bakan Ter Veld'e göre, işyerinde seksüel saldırının kadın kurbanları sıklıkla bir çıkış yolu olarak sakatlık sistemini kullanmaktadırlar.

Bu altın azınlıkta toplananların birçoğu, buranın görüldüğü gibi gösterişli olmadığını bildirmektedirler. Eindhoven'da eskiden idari sekreter olarak çalışan ve bir sinir rahatsızlığı geçirmiş Charlotte Dijkstra, 1986'da aylıkların % 10'u kesilince, evini ve işini kaybettiğini açıklamıştır. Yeni Hükümet programı, sakatlara, hala bir yılda eski aylıklarının % 70'ini vermektedir. Fakat yaşa ve gelire göre değişen bir ölçüde miktarı - bazı durumlarda yaklaşık olarak yarısına kadar - azaltılmaktadır. Dijkstra, "İntiharlar olacaktır", "Asgari Ücret ile yaşayamazsın sadece hayatta kalmayı başarırısın" kehanetinde bulunmuştur. Kendini düşünmeye her zaman alışık olan Hollanda'lılar, şimdi ikili bir topluluktan bahsetmektedirler. Bu topluluklardan biri de, çalışmayan alt tabaka - programın başlamas-

ıyla WAOERS olarak adlandırılanlar - "Bağımlılar ordusunu" oluşturanlar bulunmaktadır. Eğer bir kere sakatlar ordusuna katılırsan, kaçmak hemen hemen imkansızdır. Çünkü verimlilik - şuurulu şirketler, sakat olarak damgalanmışları işe almaktan kaçınmaktadır. Van Beemdulest, "Hiçbir sosyal ilişkin, statün yoktur, ve tamamıyla yalnızsındır" der.

Maalesef, bu kesintiler, solunum yetersizliği ve kambur gibi ciddi sakatlıklara delalet eden bir rahatsızlığı olan Van Beemdulest gibi kişilere zarar verir. Sakatlık aylığı ile beş çocuğunu yetiştiren sağlam yapılı bir büyükbaba, "Patates toplama işime geri dönmeye çalıştım fakat sonunda hastaneye düştüm." der. Hükümet, daha az gelir hakedenleri ayırmak yerine, herkes için fakat fakirleri de dahil ederek herkesi aynı derecede etkileyen tavanı düşürmüştür. De Swaan, "İnsanların ne probemi olduğunu araştırmak ve onlara uygun iş bulmak çok daha zor olmakla birlikte, çok daha hayırlıdır." demiştir.

Bununla beraber, yapıcı bir reform, şirketlerin bu sistemi, Ter Veld'in de belirttiği gibi "Kapitalizm için çöp kutusu" olarak kul-

lanma cesaretini kıracaktır. İşverenler, işçinin ilk 6 haftalık hastalık iznini ve sakatlığının birinci yılını ödemeğe zorlanacaklardır. Emirleri her yerine getirilmediğinde, işçilerine "hasta" olmalarını söyleyen fabrika sahibi için, yaptırımlar değişecektir. Hafif bir nezle veya baş ağrısı yüzünden Hastalık izni isteyenlerin, yeni kabul edilen kurallar dairesinde, bu iznin bir kısmı tatil izninden -bir yılda dört haftalık kanuni asgari tatil süresini kırmak hiçbir zaman mümkün olmasa da- kesilecektir ve muhtemelen işçiler, artık bu yollara başvurmayacaklardır.

Lubbers koalisyonu içindeki popülaritesi durmadan artan çetin ortak İşçi Partisi ve sendikaların protestolarına rağmen, Parlamento, reformları kanunlaştırmaya karar verdi. 17.9 milyar dolarlık sakatlık ve hastalık programlarındaki tasarruflar, 1994 yılında, zayıf ve cansız ekonomide 1.8 milyar dolar tutarında, bir kazanç sağlayacaktır. Ter Ved, "Son yirmibeş yıl içinde, her yıl herşeyin daha iyiye gittiği bir duruma alıştık.", "Şimdi, bütün herşeyi istememize rağmen, buna sahip olmayacağımızın farkına vardık" demiştir. □